

<<Ενδυνάμωση και υποστήριξη ομάδων οικογενειών ατόμων με αυτισμό>>

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΙΙ ΕΠΕΑΕΚ
Ενέργεια 1.1.4 Εκπαίδευση Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες
Πράξη 1.1.4 α

Φορέας Υλοποίησης: Σύλλογος Γονέων Κηδ. και Φίλων
Αυτιστικών Ατόμων Ν. Λάρισας

Δυσκολίες στην επικοινωνία

Δρ Βογινδρούκας Ιωάννης
Λογοπεδικός

Όλοι γεννιόμαστε με έμφυτη προδιάθεση να αναγνωρίσουμε τους άλλους ανθρώπους ως το πιο σημαντικό πράγμα σε αυτό τον κόσμο. Διαθέτουμε από την πρώτη μέρα της ζωής μας την ικανότητα να εστιαζόμαστε στο ανθρώπινο πρόσωπο και στην ανθρώπινη φωνή και αυτό μας δίνει τη δυνατότητα να προσέχουμε τους άλλους, να θέλουμε να συνάψουμε σχέσεις μαζί τους και να μαθαίνουμε από αυτούς.

Πέρα όμως από την προδιάθεση μας για σχέση με τους άλλους είναι αναγκαία και η ύπαρξη γνωστικών δεξιοτήτων που θα μας υποστηρίξουν στην κατανόηση του περιβάλλοντος, στην κατανόηση της σκέψης των άλλων ανθρώπων, στην ερμηνεία των εκφράσεων του προσώπου τους και του τόνου της φωνής τους και στην κατανόηση του λόγου που χρησιμοποιούν. Ο συνδυασμός όλων των παραπάνω μας κάνει ικανούς να μπορούμε να αλληλεπιδρούμε κατάλληλα με τους άλλους και να επικοινωνούμε μαζί τους.

Η έλλειψη της κοινωνικής προδιάθεσης και/ ή η δυσκολία συνδυασμού των γνωστικών ικανοτήτων που υποστηρίζουν την κοινωνική αλληλεπίδραση και την επικοινωνία οδηγεί σε διαταραχές που συχνά περιγράφονται με τον όρο αυτισμός ή διάχυτες διαταραχές της ανάπτυξης. Επειδή όμως η διαταραχή αυτή περιλαμβάνει την ποιοτική απόκλιση του ατόμου από την κατάλληλη κοινωνική και επικοινωνιακή συμπεριφορά, τα άτομα με αυτισμό δεν μοιάζουν μεταξύ τους παρά μόνο σε βασικά συμπεριφορικά χαρακτηριστικά που αφορούν στην κοινωνική αλληλεπίδραση, στην επικοινωνία και στη σκέψη και τα ενδιαφέροντα τους. Αυτό είναι και η έννοια του φάσματος, είναι δηλαδή σαν να έχουμε δύο άτομα που έχουν και τα δύο μυωπία αλλά ο ένας έχει μισό βαθμό και μπορεί να βλέπει και χωρίς γυαλιά και ο άλλος έχει 7 βαθμούς και είναι σχεδόν τυφλός. Αυτή η έννοια του

φάσματος ισχύει και για τις δυσκολίες στην επικοινωνία. Μπορεί να υπάρχουν άτομα με αυτισμό που δεν μιλούν και δεν κατανοούν γιατί πρέπει να επικοινωνήσουν, άτομα με αυτισμό που επικοινωνούν για βασικές τους ανάγκες λεκτικά με περιορισμένο λόγο ή με ηχολαλία, αλλά υπάρχουν και άτομα που τα καταφέρνουν πάρα πολύ καλά με λεκτικές και ακαδημαϊκές δεξιότητες, χωρίς να μπορούν όμως να κατανοήσουν υπονοούμενα, χιούμορ και να κάνουν συζήτηση.

Η έννοια της επικοινωνίας όμως δεν αφορά μόνο την εξυπηρέτηση των αναγκών, γιατί σε αυτό συνήθως τα άτομα με αυτισμό δεν αντιμετωπίζουν ιδιαίτερο πρόβλημα. Είναι ικανά να βρουν τρόπους για να πάρουν αυτό που θέλουν είτε μόνα τους είτε χρησιμοποιώντας τους άλλους ανθρώπους. Αυτό που τους είναι δύσκολο είναι η ανάπτυξη της κοινωνικής επικοινωνίας, δηλαδή η αλλαγή της συμπεριφοράς των άλλων ανθρώπων σε νοητικό επίπεδο, έτσι ώστε να τους κάνουν να σκεφτούν με διαφορετικό τρόπο ή να τους κάνουν να λάβουν υπόψη τους και άλλες παραμέτρους σε μια κατάσταση. Επίσης, στα πλαίσια της κοινωνικής επικοινωνίας συμπεριλαμβάνονται και οι τομείς της κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων, της κοινωνικής τους θέσης, του βαθμού της σχέσης κ.λ.π. γιατί αυτά καθορίζουν και τον τρόπο προσέγγισης στην επικοινωνία.

Σκεφτείτε κάποιον ο οποίος πηγαίνει σε ένα μπαρ, πιάνει το χέρι του μπάρμαν, το βάζει να πιάσει το μπουκάλι με το ποτό που θέλει να πει και του δίνει και ένα ποτήρι. Ο άνθρωπος αυτός κατάφερε να εξυπηρετηθεί, αλλά δεν επικοινωνήσε κοινωνικά με τον συγκεκριμένο άνθρωπο, αφού δεν χρησιμοποίησε κατάλληλη κοινωνική συμπεριφορά. Παρόλα αυτά, αυτό δεν τον εμπόδισε να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του. Είναι σαν να είστε σε μια ταβέρνα με την παρέα σας και να παραγγέλνετε έχοντας ανοιχτό μπροστά σας το μενού και το σερβιτόρο πίσω σας, επιλέγετε αυτό που θέλετε και το ζητάτε, χωρίς απαραίτητα να κοιτάτε το σερβιτόρο στα μάτια, χωρίς να σας ενδιαφέρει πως αυτός αισθάνεται, ποια είναι τα πιστεύω του και οι πεποιθήσεις του. Αντίθετα όμως, κοιτάτε τα άτομα της παρέας σας στα μάτια, ζητάτε τη γνώμη τους για το τι θα παραγγείλετε, προσαρμοζόσαστε στις επιθυμίες τους και σας ενδιαφέρει πως αισθάνονται, τι σκέφτονται για σας, ποιες είναι οι απόψεις τους για κάποια θέματα. Με το σερβιτόρο λοιπόν δεν αναπτύξατε κοινωνική επικοινωνία γιατί δεν σας ενδιέφερε να το κάνετε αυτό, με τους φίλους σας όμως το κάνατε γιατί για κάποιους λόγους σας ενδιέφερε να είσαστε μαζί τους.

Με τα άτομα με αυτισμό λοιπόν συμβαίνει κάτι σαν αυτό που περιγράφηκε παραπάνω. Δηλαδή, όχι ότι δεν τους ενδιαφέρει να είναι μαζί μας, αλλά δε ξέρουν γιατί να είναι μαζί μας ή δεν γνωρίζουν με τι τρόπο μπορούν να είναι μαζί μας. Εξαιτίας των γνωστικών δυσκολιών στην επεξεργασία των πληροφοριών που παίρνουν από το περιβάλλον, τους είναι πολύ επώδυνο να κατανοήσουν τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας μας και γι' αυτό φαίνονται ξένα ως προς την κοινωνία αυτή. Πολλές φορές βέβαια, μπορεί να χρησιμοποιούν περιέργες και ακατάλληλες συμπεριφορές για να το πετύχουν, αλλά εμείς μέσα στο δικό μας φυσιολογικό «αυτισμό» ερμηνεύουμε τις συμπεριφορές τους με λάθος τρόπο και δεν ανταποκρινόμαστε κατάλληλα σε αυτές. Αυτό λοιπόν που έχουν ανάγκη είναι η βοήθεια μας για εκπαίδευση στις κοινωνικές δεξιότητες και την κοινωνική επικοινωνία, όχι για να τους κάνουμε να λειτουργούν σαν εμάς, αλλά για να βελτιώσουμε τη συμμετοχή τους σε μια πραγματικότητα που δεν κατανοούν. Το επίπεδο βελτίωσης και οι τρόποι παρέμβασης σχετίζονται με το βαθμό της

σοβαρότητας της δυσκολίας τους, με το νοητικό τους δυναμικό και με τη συμμετοχή του περιβάλλοντος στη εκπαιδευτική διαδικασία.

Για κάποια άτομα η βελτίωση στις επικοινωνιακές δεξιότητες μπορεί να γίνει με εναλλακτικά συστήματα επικοινωνίας, δηλαδή με τη χρήση φωτογραφιών ή συμβόλων για να ζητήσουν κάτι, για κάποια άλλα μπορεί να χρειάζεται εξατομικευμένη λογοθεραπευτική παρέμβαση ή για κάποια άλλα μπορεί να είναι απαραίτητη η εκπαίδευση στη χρήση του λόγου στην καθημερινότητα, εκπαιδεύοντάς τα να κατανοούν τη σκέψη και την συμπεριφορά των άλλων.

Σε όλες τις περιπτώσεις απαραίτητη θεωρείται η συμμετοχή του οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντος στην εκπαιδευτική διαδικασία γιατί η επικοινωνία δε διδάσκεται στο χώρο του γραφείου του κάθε ειδικού, αλλά στην καθημερινή ζωή του ατόμου στο φυσικό του πλαίσιο.

